

ÇOCUKLAR KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ ZARARLARINDAN KORUNMALIDIR¹

Prof.Dr.MEHMET ZEKİ AYDIN 2

Günümüzde kitle iletişim araçları eğitimin önemli bir parçası hâline gelmiştir. Kitle iletişim araçları denince akla yazılı ve sözlü basın yani kitap, dergi, gazete, sinema, radyo, televizyon, bilgisayar, internet, CD, DVD vb. gelmektedir. Çağımızda insan davranışları üzerinde sürekli, yaygın ve birinci derecede etkili olan kitle iletişim araçları dikkate alınmadan bir eğitim olayı düşünülemez denilebilir.

Kitle iletişim araçlarının etki alanı ev, mahalle, okul ile birlikte bütün ülke ve dünyadır. Bu araçlar görme, duyma, seyretme ve okuma yoluyla bireye ve kitleye etki eder. Kitle iletişim araçlarının en önemli iki özelliği vardır: Birincisi, çeşitli konulardaki bilgi ve haberleri, geniş kitlelere kısa zamanda iletebilmeleri; ikincisi, bireyleri tek yönlü etkilemeleridir. Özellikle 20. yüzyılda büyük gelişmeler kaydeden kitle iletişim araçlarıyla insan bir taraftan yeni bilgiler ve tutumlar elde ederken, bir taraftan da sahip olduğu bilgilerde ve tutumlarda değişiklikler meydana gelmektedir.

Daha henüz eleştirel bir zeka geliştiremediğinden dolayı çocuk, kitle iletişim araçları karşısında en hassas kitledir. Dolayısıyla bu araçlar çocuğun davranışlarını, hayat biçimini daha çok etkiler. Yalnız kitle iletişim araçlarını bütünüyle olumlu ya da olumsuz olarak nitelendirmek elbette yanlış olur. Burada anne babaya düşen görev, bu araçların iyi yönlerinden çocuklarının yararlanmalarını sağlamak ve zararlarından korumaktır.

Kitle iletişim araçlarından televizyon bütün insanlığı etkileyen ve yönlendiren en güçlü yayın araçlarının başında gelmektedir. Televizyondan yetişkinlere oranla çocuklar daha çok etkilenmektedirler. Televizyon olumlu bir uyarı kaynağı olmasının yanında, aile içi ve dışı toplumsal etkileşimi en alt düzeye indirgediğinden çocuğun sosyal ve ahlâkî gelişimine olumsuz etkisi vardır. Yapılan bir ankette “Babanızı mı daha çok seviyorsunuz, televizyonu mu?” sorusuna, ankete katılan çocuklardan %44’ü “televizyon” demiştir. “Annenizi mi daha çok seviyorsunuz, televizyonu mu?” şeklindeki diğer bir soruya “televizyon” diyenlerin sayısı %20’dir. Televizyon sadece bir eğlence aracı değil, çocukların dünya görüşlerinin büyük bir

¹ Bu yazı, “Çocuklar Kitle İletişim Araçlarının Zararlarından Korunmalıdır.” **Somuncu Baba Dergisi**, Ankara Eylül 2006, sayı: 71. ss.12-15'de yayımlanmıştır.

² www.mehmetzekiaydin.com Email: mehmetzekiaydin@gmail.com

çoğunluğunu kaptıkları bir iletişim aracıdır. Televizyonun renk, şekil ve sesle yaptığı etki küçümsenemez.

İlkokul döneminde serüven filmleri, kovboy filmleri, kavgalı dövüşlü polis filmleri, uzay yolculuklarını anlatan düşsel ve kurgusal filmler ilgiyle izlenir. Televizyon çocuğun duygularına, hayallerine ve heyecanlarına hitap ederek onu etki altına almaktadır. Televizyon hissettirmeden yavaş yavaş çocuğun dünyasına girmekte ve ona belli anlayışlar, belli değerler, belli tutumlar kazandırarak onu yönlendirmektedir.

Televizyonun çocuklar üzerindeki zararlı etkilerinden bazıları, yorgunluk, şiddet, saldırganlık ve zamanın boşa geçirilmesidir. Aynı zamanda televizyondaki olayların, çocuğun hayal gücüne çalışma imkanı tanımadan tam bir kesinlikle gösterilmesi çocuk için tehlikelidir. Bu çocuğu kalıp şeklinde düşünmeye götürür. Televizyon tutsaklığının, okuma ve özgür düşünme yeteneğini kısıtlayıp, beğenileri köreltmek gibi de sakıncaları vardır. Ayrıca reklamlar, özentiyeye sebep olmakta, çocuklar kanaatsizliğe sürüklenmekte ve para, lüks, şöhret tutkusu artmaktadır

Televizyon, doğru ve yanlış, olumlu ve olumsuz etkiler arasındaki farkı kavramak ve yanlış kararların sonuçlarını tartışmak için iyi bir yol olabilir. Radyo ve televizyonlardaki gerek çocuklara yönelik yayınların, gerekse diğer yayınların, çocuklardaki iyi duygu ve eğilimleri kuvvetlendirici, geliştirici, kötü duygu ve eğilimleri ise bastırıcı, kontrol altına alıcı, iyiye yönlendirici olması şarttır.

İster sinemada ister televizyonda seyredilen film ve dizilerin haz kaynağı olmasının ve sinema alışkanlığının oluşmasının en büyük nedeni, filmin çocuklara günlük hayatlarından farklı bir heyecan vermesidir. Batı ülkelerinde küçüklerin görmesi sakıncalı filmlere daha sıkı yaş kısıtlaması getirilmekte, kimi filmlere on sekiz yaşına gelmemiş gençler bile sokulmamaktadır. Bu yüzden çocuk filmlerine seçilecek konular toplumun sosyo-kültürel gerçeklerini yansıtan eğitici ve uyarıcı nitelikte olmalıdır. Çocukların göreceği filmler anne babalar tarafından kontrol edilmeli veya çocuklar için sinemalar açılmalı, ya da sinemalarda çocuk günleri yapılmalıdır.

Bazı film ve dizilerde çocuklar, içki, sigara vb. kötü alışkanlıklara ve şiddete özendirilmektedir. Film kahramanları çocuklara, kötü alışkanlıklara, ahlâka uygun olmayan davranışlar sunmamalı, iyi örnekler ortaya koymalıdır. Çünkü çocuğa sunulan örnekler nasılsa, çocuk da onlara özenerek onlar gibi olmaya çalışacaktır. Dolayısıyla televizyondaki içki, sigara ve uyuşturucu kullanımlarını özendiren, cinselliğin, şiddetin ağırlıkta olduğu film ve yapımlar yerine, sevgi, şefkat, merhamet, doğruluk, yardımseverlik ve yiğitlik duygularını ön plana çıkaran yapımlara ağırlık verilmelidir.

Kitapların çocuklar üzerinde büyük etkiler yaptığı bir gerçektir. Kitap, çocuğun zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminde önemli bir uyarandır. Kişilik gelişiminde bir modele ihtiyaç duyan çocuk, önce anne baba ve yakın akrabaları model alırken, kitap kahramanlarını da model almaya başlar. Çocuk okuduğu kitaplardaki benimsediği kahramanlara benzemeye ve onların özelliklerine sahip olmaya çalışır. O kahraman iyi ise çocukta öyle olmayı tasarlar. Kötü ise o kahramanın yaptıklarını yapma arzusu duyar. Kitabın yararı onu okuyan kişinin eleştirme ve değerlendirme yeteneğine bağlıdır. Çocuklarımıza okuduklarını eleştirme ve tartışma yeteneğini kazandırırsak, kitapların zararlı etkilerinden korkmaya gerek kalmaz.

Çocuklarda eğitici yönden sağlıklı davranış değişikliği geliştiremeyen ve sanat değeri olmayan okuma zevki ve ilgisini veremeyen, çocukları şiddete yönelten kitaplar yerine kendi tarihimizden, halk edebiyatımızdan alınacak seçkin örnekler, çocukların anlayış düzeyleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır.

Yukarıda televizyon, kitap ve filmler için geçerli hususlar diğer iletişim araçları için de geçerlidir. Anne baba çocuğun ahlâkî eğitimi için bu konuda titizlikle durmalıdır. Burada zararlı yayınları yasaklamaktan daha çok alternatif olumlu yayınlara yönlendirme önemlidir.

Kitle iletişim araçlarının zararlarından bahsedilerek bunların tamamen tehlikeli araçlar olduğunu düşünmek de yanlıştır. Televizyon, radyo, film, gazete, dergi vb. araçlar, iki tarafı keskin bıçak gibidir. İyiye kullanıldığında iyi sonuçlar, kötüye kullanıldığında kötü sonuçlar elde edilir. Kitle eğitim araçları, yerinde ve bilinçli olarak kullanıldığında oldukça verimli bir eğitimci rolünü üstlenirler. Bunlar, çocuğun dünyayı tanımaya, iyilikleri öğrenmesine büyük ölçüde yararlı olabilir. Burada zararlı olan, kitle iletişim araçlarının, anne baba-çocuk ilişkisinin, kitap okumanın, ders çalışmanın önüne geçmesidir. İşte bu durum gereği, anne babalar mümkün olduğu ölçüde çocuklarının bu tür araç gereçlerle geçirdiği zamanda birlikte olmalıdır. Böylece onları hem kontrol etmiş hem de birlikte zaman geçirmiş olurlar.